

Curve ziekteverzuim bleef in 2021 hoog ondanks mogelijke onderschatting

KOEN VAN KERKHOVEN

In 2021 steeg het gemiddelde aantal ziekte-dagen met maar liefst 4,58 procent ten opzichte van 2020. Personeelsleden in onderwijs waren gemiddeld 15,7 dagen ziek. Dat is 0,32 dagen meer dan in 2020. Psychosociale aandoeningen zijn nog altijd de voornaamste oorzaak. De resultaten blijven zorgwekkend en zijn een indicator voor het lerarentekort. COC herhaalt haar roep om een aangepaste visie op personeelsbeleid en op de loopbaan van het personeel.

Net als in 2020 speelde de COVID-19-pandemie in 2021 een belangrijke rol in het ziekteverzuim van het onderwijspersoneel. Door periodes van afstandsonderwijs, quarantaine en door de mogelijkheid om heikrachtverlof te nemen, werkten de personeelsleden minder dagen in vergelijking met normale schooljaren. Bovendien was het tijdelijk niet meer verplicht om een ziekteattest op te sturen naar Certimed, waardoor de gegevens waarover de controlefirma beschikt onvolledig zijn. Het ziekteverzuim van 2021 is bijgevolg niet vergelijkbaar met dat van voor de uitbraak van de COVID-19-pandemie. Toch zijn de cijfers belangrijk genoeg om bij stil te staan.

Wat is het ziekteverzuimrapport?

Sinds 2001 maakt het Agentschap voor Onderwijsdiensten (AgODi) in samenwerking met de controlefirma die instaat voor de ziektecontroles (Certimed) het jaarlijkse ziekteverzuimrapport. Dat rapport bundelt gegevens uit de personeelsdossiers van het basisonderwijs, het secundair onderwijs, het deeltijds kunstonderwijs, het volwassenenonderwijs, de centra voor leerlingenbegeleiding, de onderwijsinspectie en de pedagogische begeleidingsdiensten. De personeelsleden van de hogescholen vallen niet onder de ziektecontrole van Certimed.

Op 20 december 2022 gaf minister Weyts het ziekteverzuimrapport met de gegevens van 2021 vrij¹. In wat volgt, lees je een samenvatting van een massa gegevens. In 2021 zijn 205.236 fysieke personen in het rapport opgenomen. Het gaat om alle personen die een bezoldiging² ontvingen, los van het volume van de opdracht en de duur van de aanstelling. Dat zijn er 7.142 meer dan in 2020. 75 procent van de populatie is vrouwelijk. 44 procent van de personen komt uit het basisonderwijs, 45 procent uit het secundair onderwijs, 3,6 procent uit het deeltijds kunstonderwijs, 4,7 procent uit het volwassenenonderwijs en 2 procent uit de centra voor leerlingenbegeleiding. De personeelsleden uit de basiseducatie vertegenwoordigen 17,0 procent van het volwassenenonderwijs. Omdat de contracten met de controlefirma's per kalenderjaar worden afgesloten, geeft het rapport gegevens per kalenderjaar en niet per schooljaar.

Ziekteverzuimpercentage

In 2021 nam het Vlaamse onderwijspersoneel 2.888.332 ziekte-dagen op. Dat is een stijging van 4,38 procent of 126.479 dagen ten aanzien van het aantal ziekte-dagen van 2020. Om dat cijfer te interpreteren, moeten we ook rekening houden met de stijging van het aantal personeelseenheden (2,48 procent). Het meest correcte cijfer om over ziekteverzuim te spreken, is daarom het ziekteverzuimpercentage. Dat cijfer geeft weer hoeveel

procent van de dagen in een jaar een personeelslid gemiddeld afwezig is wegens ziekte. Voor die berekening voert men het begrip personeelseenheid in. Een personeelseenheid is de aanstelling van één persoon over een volledig jaar. 205.236 personen komen overeen met 183.983 personeelseenheden. Het ziekteverzuimpercentage wordt als volgt berekend:

$$\frac{\text{totaal aantal ziekte-dagen} \times 100}{\text{totaal aantal personeelseenheden}}$$

$$\frac{\text{totaal aantal ziekte-dagen} \times 100}{\text{totaal aantal personeelseenheden} \times 365 \text{ (of 366)}}$$

In 2021 bedroeg het ziekteverzuimpercentage voor het Vlaamse onderwijspersoneel 4,3 procent. Dat is een relatieve stijging van 4,88 procent ten aanzien van 2020. In dat jaar bedroeg het ziekteverzuimpercentage 4,1 procent. Het percentage bevat alle ziekte-dagen, dus ook de eendagsziekten. Zonder rekening te houden met de eendagsziekten bedraagt het ziekteverzuim in 2021 4,14 procent. In 2020 was dat 4,1 procent. Dat komt overeen met een stijging van 0,97 procent.

In de periode tussen 2017 en 2021 steeg het ziekteverzuimpercentage, uitgezonderd een knik in de coronaperiode. In vergelijking met vorig jaar stijgt dat percentage ook in alle leeftijdsgroepen, behalve bij de min-35-jarigen. De stijging is het grootst in de leeftijdsgroep 36-55 jaar. Voor de leeftijdscategorie 56-65 jaar bedraagt het ziekteverzuimpercentage intussen 9,22 procent.

Het ziekteverzuimpercentage nam ook in alle onderwijsniveaus, behalve de CLB's, toe. De stijging is het grootst in het deeltijds kunstonderwijs (8,55 procent) en het volwassenenonderwijs (4,38 procent).

1. Het volledige rapport ziekteverzuim 2021 vind je terug via volgende link: <https://www.onderwijs.vlaanderen.be/nl/rapport-afwezigheid-wegens-ziekte-vlaams-onderwijspersoneel>
2. De personen die opgenomen zijn in het rapport hebben een aanstelling en hebben recht op een bezoldiging van het Agentschap voor Onderwijsdiensten en/of van de afdeling Volwassenenonderwijs van het Agentschap voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs, Kwalificaties en Studietoelagen.

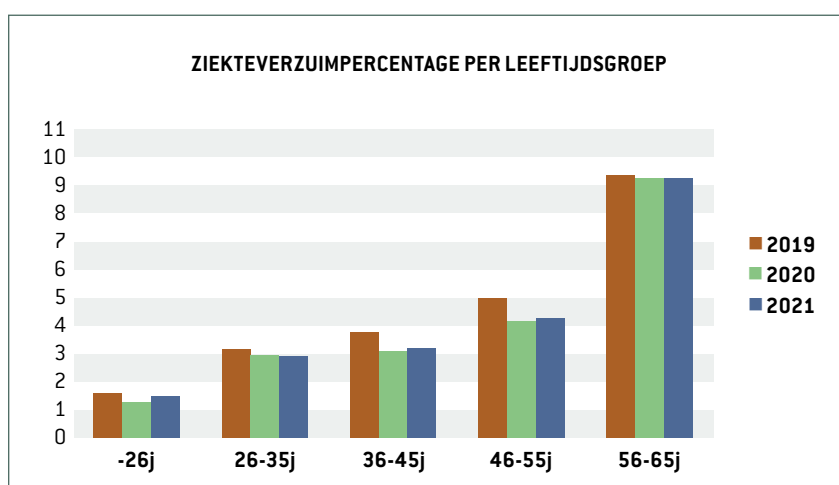
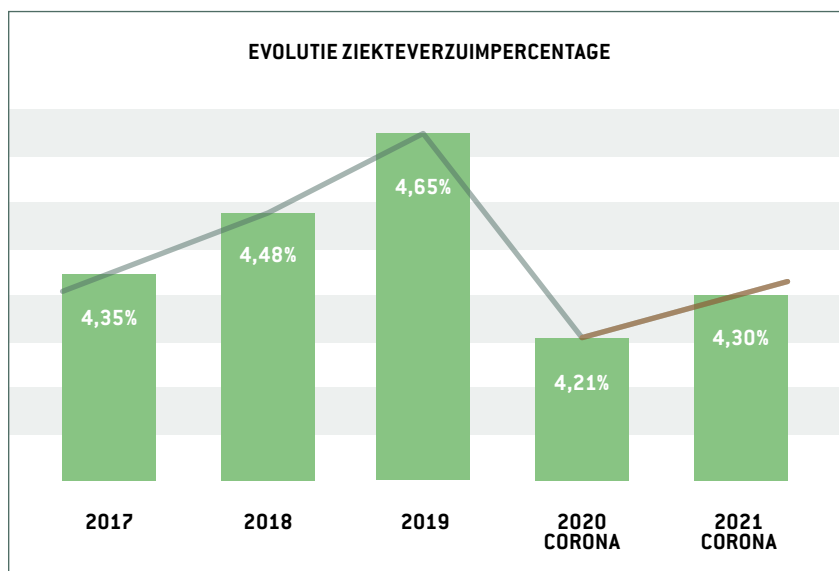
In het gesubsidieerd vrij onderwijs ligt het ziekteverzuimpercentage lager (4,22 procent) dan het gemiddelde van 4,30 procent. In het gemeenschapsonderwijs blijft het ziekteverzuim dan weer aanzienlijk hoger (4,42 procent) dan gemiddeld.

Ziektedagen

Het gemiddelde aantal ziektedagen per personeelslid steeg in 2021 naar 15,7 dagen. Mannen waren gemiddeld 12,97 dagen ziek en vrouwen 16,55 dagen. Het aantal ziektedagen neemt in beide groepen toe met de leeftijd. In alle leeftijdsgroepen zijn vrouwen gemiddeld meer dagen afwezig dan mannen. Zowel bij mannen als bij vrouwen is het gemiddelde aantal ziektedagen het hoogst op de leeftijd van 62 jaar. Limburg blijft de provincie met het hoogste gemiddelde aantal ziektedagen, zowel bij mannen als bij vrouwen. Het gemiddelde aantal ziektedagen van vrouwen neemt in alle provincies toe, behalve in Vlaams-Brabant. Bij mannen neemt het gemiddelde enkel toe in de provincies West-Vlaanderen en Antwerpen.

Onder het directiepersoneel vormt het basisonderwijs in 2021 het niveau met het hoogste gemiddelde aantal ziektedagen. Opvallend is de stijging van het aantal ziektedagen ten opzichte van 2020 bij directies in het deeltijds kunstonderwijs (van 12,36 dagen naar 16,69 dagen gemiddeld afwezig) en het volwassenenonderwijs (van 5,87 dagen naar 9,39 dagen gemiddeld afwezig). Ook in het secundair onderwijs stijgt dat gemiddeld aantal ziektedagen trouwens aanzienlijk (van 12,18 dagen naar 16,98 dagen).

Het aantal eendagsziekten steeg in 2021 met 32,28 procent tot 106.452 dagen, genomen door 64.726 personen, terwijl het aantal personeelsleden dat potentieel eendagsziekteverlof kon opnemen, steeg met 6,38 procent. In 2021 maakte 31,54 procent van het personeel gebruik van het eendagsziekteverlof. Vrouwen in het deeltijds kunstonderwijs zijn het

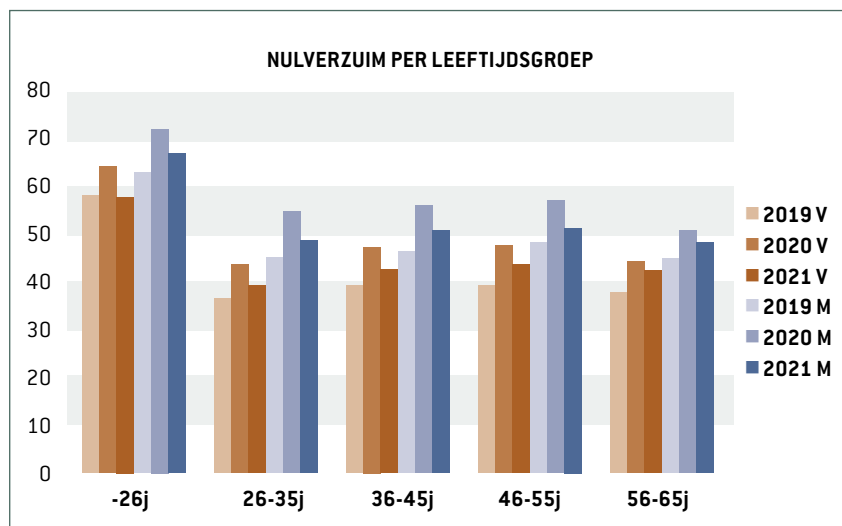
vaakst één dag ziek, mannen in het basisonderwijs het minst. Los van de verdeling naar geslacht, maakten de personeelsleden uit het deeltijds kunstonderwijs het meeste gebruik van het eendagsziekteverlof. Dat ziekteverlof komt het meeste voor bij de leeftijdsgroep van 26 tot en met 35 jaar. In alle leeftijdsgroepen stijgt het eendagsziekteverlof ten opzichte van 2020.

Vervangingen

Sinds enkele jaren volgt AgODi op in welke mate ziekteverloven tot vervangingen van titularissen leiden. In 2021

zijn voor 63,53 procent van de ziektedagen vervangers ingeschakeld. Dat is deels te verklaren doordat vervanging pas mogelijk is vanaf tien opeenvolgende dagen afwezigheid, met uitzondering van een vervanging korte afwezigheid in het basisonderwijs.

In 2021 werden er meer dagen vervangen door minder vervangers. Het wordt dus moeilijker om voldoende vervangers te vinden. Dat is merkwaardig, aangezien in het basisonderwijs een lerarenplatform bestaat. De lerarenplatforms lijken dus niet bijgedragen te hebben tot een groter vervangingspercentage.

Nulverzuim

Het nulverzuimpercentage is het percentage personeelsleden dat in de loop van het jaar niet ziek geweest is. Hoe hoger het nulverzuimpercentage, hoe meer personeelsleden dus nooit afwezig waren wegens ziekte. In principe gaan controlefirma's ervan uit dat de helft van alle personeelsleden in ondernemingen geen enkele dag ziek is tijdens een jaar. Als de eendagsziekteverloven meegeteld worden, is er voor het Vlaamse onderwijs in 2021 een nulverzuimpercentage van 45,07 procent (49,36 procent in 2020). Ruim vier op tien onderwijspersoneelsleden waren dus geen enkele dag ziek in 2021. Zonder het meerekenen van eendagsziekteverloven stijgt het nulverzuimpercentage tot 62,03 procent (63,21 procent in 2020).

Het nulverzuimpercentage is het hoogst in de leeftijdscategorie -26 jaar, zowel bij mannen als bij vrouwen. Daarnaast zien we ook dat het nulverzuimpercentage bij mannen hoger is dan bij vrouwen. Het nulverzuimpercentage is het laagst in de leeftijdsgroep 26-35 jaar.

Psychosociale aandoeningen

In 2021 blijven psychosociale aandoeningen de voornaamste oorzaak van ziekteverzuim. Het gaat om 39,78 procent van het totale aantal ziektedagen.

Het percentage ziektedagen gerelateerd aan psychosociale aandoeningen blijft ook in 2021 het hoogst bij het directiepersoneel. In de leeftijdsgroep van 56 tot 65 jaar is 55,45 procent van de ziektedagen bij mannen en 47,61 procent bij vrouwen het gevolg van een psychosociale aandoening, terwijl dat bij andere leeftijdsgroepen varieert tussen 9,39 en 36,33 procent bij mannen en tussen 19,17 en 38,20 procent bij vrouwen.

Controles

In 2021 voerde Certimed 17.631 controles uit. Dat waren er 439 minder dan in 2020. 38,11 procent van de controles gebeurde op initiatief van het controleorgaan zelf. 16,99 procent van de controleaanvragen kwam van de werkgever. Dat aantal verdubbelde bijna ten opzichte van 2020. Het aandeel controles op initiatief van het personeelslid bedroeg in 2021 44,15 procent.

11,94 procent van het totale aantal controles was een tweede bezoek, omdat het personeelslid niet thuis was bij een eerste controle.

Als de behandelende arts geen akkoord bereikt met de controlearts, volgt een arbitrageonderzoek. In 2021 gebeurden er 34. Certimed won 81 procent van alle arbitrageonderzoeken. In 2019 en 2020 won Certimed respectievelijk 73 en 80 procent.

In 2021 gebeurden 823 controles door de werkgever voor eendagsziekten. In 8 van de 823 controles werd vastgesteld dat het personeelslid niet arbeidsongeschikt was. Ongeveer 29 procent kon niet gecontroleerd worden wegens afwezigheid. 68 procent van de gecontroleerden was gewettigd afwezig op het werk.

Verlof voor verminderde prestaties wegens ziekte (VVP)

Personeelsleden maakten in 2021 minder gebruik van de mogelijkheid om deeltijds het werk te hervatten na een periode van ernstige en langdurige ziekte dan in 2020. In totaal daalde het aantal VVP-ziektedagen met 34,79 procent ten aanzien van 2020.

Binnen de leeftijdsgroepen 46-55 jaar en 56-65 jaar worden het grootste aantal VVP-ziektedagen opgenomen. Opvallend is ook de zeer grote stijging in de groep -26 jaar ten opzichte van 2020. Het cijfer is wel ongeveer stabiel ten opzichte van 2019.

Voor het verlof voor verminderde prestaties wegens ziekte daalt het gemiddelde aantal opgenomen dagen per persoon licht, van 120,84 dagen in 2020 naar 111,49 dagen per persoon in 2021.

De overgrote meerderheid (89,95 procent) van de personeelsleden met VVP ziekte opteert voor een tewerkstellingspercentage van 50 tot 74 procent, waar-

Mannen		Vrouwen	
Psychosociaal	44,63%	Psychosociaal	38,59%
Griep	7,59%	Griep	8,50%
Gewrichten	7,56%	Gewrichten	6,58%
Rug	4,83%	Gynaecologisch	5,43%
Cardio	4,25%	Rug	5,03%
Totaal	68,86%	Totaal	64,13%

bij per opgenomen dag VVP ziekte een halve ziekte dag wordt aangerekend. 130 personeelsleden wijzigden het tewerkstellingspercentage.

Langdurig verlof voor verminderde prestaties om medische redenen (LVVPMed)

Als een geneesheer-specialist beslist dat een personeelslid de totale opdracht van de aanstelling en/of vaste benoeming niet meer kan uitoefenen en de volledige werkherhvatting van de oorspronkelijke opdracht niet in het vooruitzicht kan stellen, dan kan het personeelslid sinds 1 januari 2015 met verminderde prestaties werken via een LVVPMed. De doelgroep zijn personeelsleden die binnen de huidige stand van de medische wetenschap hun totale opdracht nooit meer kunnen waarnemen. Daarom wordt die dienstonderbreking ook onmiddellijk toegekend voor een lange periode. In 2021 namen 2.152 personeelsleden (299 mannen en 1.853 vrouwen) dat verlof op. Het aantal dagen LVVPMed dat de personeelsleden opnamen, daalde met 54.753 dagen of 7,54 procent ten opzichte van 2020. De daling is niet logisch, omdat het LVVPMed normaal tot aan de vooravond van het pensioen genomen wordt en er elk jaar meer personeelsleden zijn die gebruikmaken van LVVPMed.

Sinds midden 2020 werkt Certimed voor de controles van dat stelsel onder andere met videoconsulting en schakelt zij bij voorkeur artsen in die meer ervaring hebben met dat verlofstelsel. Die nieuwe werkwijze bracht volgens Certimed aan het licht dat sommige regionale artsen voordien ten onrechte eerste aanvragen en verlengingen van LVVPMed goedkeurden. Certimed opteert sindsdien voor een voorafgaand onderzoek door de hoofddarts. Dat zou de kwaliteit van de controles moeten verhogen. Daardoor zijn een aantal aanvragen tot verlenging na de controle geweigerd. Dat verklaart waarom er in 2021 minder personeelsle-

TOP 5 VAN LVVPMED PER AANDOENING (2021)

Mannen	Dagen	Personen	Vrouwen		
Psychosociaal	16.830	67	Psychosociaal	76.024	315
Ledematen	7.278	30	Ledematen	60.713	261
Zenuwstelsel	7.220	31	Zenuwstelsel	57.826	248
Rug	6.718	31	Rug	37.085	163
Cardio	3.804	17	Gewrichten	30.305	134
Totaal	41.850	176	Totaal	261.953	1.121
	46,64%	58,86%		45,07%	60,50%

den dat verlof hebben opgenomen en dat er globaal ook minder dagen LVVPMed waren in 2021.

Zowel bij mannen als bij vrouwen worden het grootste aantal dagen LVVPMed opgenomen door de leeftijdsgroep 56-65 jaar. Psychosociale aandoeningen zijn de voornaamste oorzaak.

Loopbaanpact: een kans?

Het ziekteverzuim blijft hoog. Het is het grootst bij de leeftijdsgroep 56-65 jaar. De verminderde uitstapmogelijkheden voor oudere personeelsleden door de aanpassing van de verloven voorafgaand aan het pensioen en de verschuivingen van de pensioendatum liggen zeker mee aan de basis van die stijging. Langer werken moet vol te houden zijn. Dat is momenteel nog altijd onvoldoende het geval.

Aantrekkelijk werk betekent niet minder werken, maar wel anders werken. Daarom pleit en vecht COC voor maatregelen die het leven op de werkvloer mogelijk en houdbaar maken in alle fasen van de loopbaan. Een degelijk welzijnsbeleid op maat van het onderwijspersoneel helpt.

Dat houdt onder meer in dat tijdens het sociaal overleg emotionele belasting, de werkdruk en het psychische welbevinden van het onderwijspersoneel permanent aandacht moeten krijgen. Daarnaast moet elk mogelijk verantwoordelijk niveau maatregelen nemen om fysieke klachten zoals rugklachten, stem- en gehoorproblemen, artrose ... tegen te gaan. Al zal ook dat niet volstaan. Het taakbelastingsonderzoek is achter de rug, de pijnen liggen al een tijdje bloot. De cijfers liegen er niet om. De overheid moet de resultaten ernstig nemen en werken aan maatregelen die de opdracht van de leraar haalbaar maken met een focus op de kerntaken.

Misschien vindt de Commissie van Wijzen³ hierin al een antwoord op het te grote ziekteverzuim. Dat zou het lerarentekort al voor een deel oplossen. De coronacrisis heeft het onderwijspersoneel onder enorme druk gezet en de ware impact daarvan zal bij ongewijzigd of fout beleid in de volgende jaren almaar duidelijker worden.

3 Zie Brandpunt 4, 'Strijdpunt: Commissie van Wijzen: Sinterklaasgeschenk of cadeau uit het Oosten?', p.2-3.